

STJECANJE ZNANJA I POŠTIVANJE ODNOSA KOJI NA TOM PUTU NASTAJU

Edin MEMIĆ
MIZ Travnik
edin.a.memic@hotmail.com

SAŽETAK: U svakom vremenu i na svakom prostoru znanje predstavlja jednu od najvećih Allahovih blagodati za čije traženje su vjernici imperativno pozvani kroz dva osnovna izvora islama: Kur'an i Hadis. Znanje je bogatstvo i moć. Prema učenju islama, ono je ibadet koji, ako je popraćen ispravnim nijjetom, na visok pijadestal ovog i onog svijeta postavlja njegove nositelje – učene ljude. Autor kroz ovaj rad nastoji progovoriti ponajviše o odnosima koje stjecanje znanja stvara dvosmjerno, s obzirom na to da taj proces nije nikada bio jednosmjernog karaktera. U tom smislu autor ističe da je riječ o sljedećim odnosima: odnosu učenika prema učenju i naučenom kao i prema onima koji mu pomažu na tom putu; odnosu prema učniku i odnosu prema učenim ljudima neovisno o oblasti kojoj pripadaju. Kroz odabrane ajete i hadise autor ukazuje na ispravno poštivanje tih odnosa, ali i na pogubnost njihovog nepoštivanja.

Ključne riječi: Znanje, sticanje znanja, učenik, učitelj, poštivanje

Uvod

Neka je hvala Allahu Sveznajućem, Stvoritelju našem, Onom Koji čovjeka pisanju i čitanju podučava, Koji je sticanje znanja učinio blagodat i obavezom. Neka je salavat na najodabranijeg Poslanika i roba Božijeg – Muhammeda, alejhisselam, njegovu porodicu, ashabe i na sve one koji ih u dobru slijede do Sudnjeg dana. Neka je Allahov selam i rahmet našim šehidima i svima onima koji su nas podučavali korisnom znanju, pa makar i jednom slovu.

Jesen je godišnje doba koje karakteriše ubiranje zrelih plodova oko nas. Ujedno, jesen je godišnje doba koje označava dolazak i povratak učenika, studenata i onih koji ih

uče u školske klupe kako bi ubirali plodove znanja. Dva su, premda ne jedina, dara s onog svijeta koja cirkulišu među sinovima Ademovim na ovom i na onom svijetu: duša i znanje po kojem su živi i nakon što umru. Potvrdu za to nalazimo u riječima Uzvišenog Allaha u Kur'anu, a koje predstavljaju Njegov razgovor s melekima nakon što im je On saopštio da će stvoriti čovjeka: *"I kad mu dam lik i u njega udahnem dušu, vi mu se poklonite."*¹ (Ei-Hidžr, 29) I: *"I pouči On Adema nazivima svih stvari, a onda ih predoči melecima i reče: 'Kažite Mi imena njihova, ako istinu govorite!'"* (El-Bekare, 31) Stoga, ovaj naš vaz jeste vaz o znanju, njegovom sticanju, vrijednosti

i značaju znanih / učenih, te o odnosima koje obrazovni proces stvara tokom i nakon svog trajanja.

Vrijednost znanja, njegovog sticanja i važnost znanih / učenih ljudi

Na mnogo mjesta u Kur'anu, Knjizi koja se uči i koja uči, Uzvišeni Allah pominje 'ilm – znanje i ističe njegovu vrijednost. U tom smislu skoro svakom muslimanu je poznato da su prve kapljice rijeke Objave koja će teći 23 godine

¹ U tekstu je korišten prijevod Kur'ana Besima Korkuta, osim ako to nije drukčije naznačeno.

Mekkom i Medinom, a kasnije cijelim svijetom, bile one imperativnog karaktera: "Uči, u ime Gospodara tvoga Koji stvara!" (El-'Ale, 1) I da više ni na jednom drugom mjestu u svojoj Knjizi nije spomenuo učenje i znanje i ovo bi bilo dovoljno, ali s obzirom na njegov značaj, On će učenje i učene spomenuti i u drugim kontekstima u Kur'anu. Tako npr., On, Uzvišeni, kune se kalemom / perom i onim što ono / ona piše / pišu (El-Kalem, 1); On ističe da nisu isti oni koji znaju i oni koji ne znaju (Ez-Zumer, 9), te da i među onima kojima je dato znanje ima razlike, jer: "...nad učenim učenijih ima." (Jusuf, 76.) Također, zbog znanja kojeg su stekli, učeni ljudi su u Kur'anu okvalifikovani kao posjednici jedne od najvažnijih osobina: takvaluka / bogobožnosti, jer se u njemu ističe: "A Allaha se boje od robova njegovih – učeni." (El-Fatir, 28) I ne samo to, kada Kur'an pominje one koji svjedoče Allahovu jednoću, pored Allaha i meleka, spominju se i posjednici znanja (Ali Imran, 18), dakle učeni ljudi. Sticanje znanja je stalan proces, on se ne prekida čak i u kriznim situacijama kakva je rat: "Svi vjernici ne treba da idu u borbu, neka se po nekoliko njih iz svake zajednice potruži da se upute u vjerske nauke i neka opimaju svoj narod kada mu se vrata, da bi se Allaha pobojali." (Et-Tevbe, 122) Učeni ljudi su smjerekazi ljudske svakodnevice: "Pitajte učene, ako vi ne znate." (En-Nahl, 43) Društvu bez učenja, učenika i onih koji podučavaju prijati potčinjavanje onim društvima koji na tim vrijednostima neumorno rade. Mnogobrojni su hadisi koji govore u prilog vrijednosti znanja i subjekata koji u tom procesu učestvuju. Put kojim se ide stičući znanje označen je putem koji učenika vodi u Džennet, a tinta kojom piše na mizan-vagi je teža i vrednija od šehidske krvi. Koliko hadis ističe vrijednost traženja znanja, dakle učenja, tog mukotrpnog puta koji traje, najbolje pokazuju hadisi koji učenika izjednačavaju s mudžahidom – borcem na Allahovom putu koji svojim imetkom i životom brani

svoju vjeru i domovinu od nasrtaja neprijatelja. Muhammed alejhisselam je učene ljude nazvao nasljednicima Božijih poslanika, a njihovu prednost nad pobožnim svijetom je označio kao svoju vlastitu prednost nad čovjekom s najnižim stepenom među ashabima. Također, on, Alejhisselam, molio je Allaha da ga sačuva znanja koje ne koristi. Korisno znanje je svako znanje kojim se izučava Allahova vjera (din) i od Allaha stvoreni svijet koji čovjeka okružuje. Zato je potrebno da svaka zajednica muslimana u svojim redovima ima one koji će se tim putevima uputiti kako bi sutra imali stručnjake u svim oblastima života. Ako se jedna strana u tom smislu zapostavi, a druga prenaglasi, imat ćemo neuravnoteženo stanje u kojem će ljudi poznavati samo ovaj, ili samo onaj svijet.

Znanje je stalan proces i ono, kao što rekosmo, stvara odnose koje kao takve treba poštovati. Znak učenosti nekog čovjeka je poštivanje tih odnosa.

Odnos prema učeniku

U svakom vremenu i prostoru učenici (a u našim okolnostima pod tim pojmom mislimo na sve one koji uče bilo da su u osnovnim, srednjim ili visokim školskim ustanovama) predstavljaju mladice koje bi koliko sutra trebali biti stabla s bogatim krošnjama koje daju plodove i(li) umornim ljudima pružaju hlad. Na njihovo odrastanje i čvrstinu utječu mnogi faktori, a porodica i učitelji prije svih. Svaki roditelj koji oprema svoje dijete u školu treba da zna da je on taj koji oprema borca na Allahovom putu, te da svako izdvajanje za njegove potrebe svejedno da li se radi o odjeći, priboru, hrani predstavlja najvredniju sadaku koju čovjek može dati, bez obzira što je riječ o rođenom djetetu. Osim tog materijalnog zbrinjavanja učenika, njemu je potrebna i roditeljska dova koja će mu biti štit od mnogih nedaća koje ga na tom putu čekaju. Nerijetko se dešava da neki roditelji nisu u mogućnosti ni djelimično ni u potpunosti osigurati

uslove svome djetetu za školovanje. U tom smislu, važno je pohvaliti pojedince i organizacije koje se brinu o stipendiranju naših učenika dok traje proces njihovog odgoja i obrazovanja. Pomoći one kojima je u tom smislu pomoć potrebna znači ući u okvir i značenje hadisa koji se vjerodostojnim putem prenosi do nas: "Ko olakša svome bratu neku nevolju na ovome svijetu, Allah će olakšati njemu njegovu nevolju na Sudnjem danu." (Muslim) Među najvažnije ličnosti koje će čovjek sresti u svome životu spadaju njegovi učitelji (pod pojmom učitelj mislimo na sve one koji su od najranijih dana uključeni u proces obrazovanja) o kojima će on graditi sliku i nerijetko se identificirati s njima. Zato je važno da svaki učitelj s punim poštovanjem prilazi svome učeniku (učenicima) i da osim znanja na njih prenosi i sve one pozitivne osobine koje treba da posjeduje jedan učitelj: ljubav, iskrenost, susretljivost i dr.

Odnos učenika prema znanju, učitelju i okolini

Na putu stjecanja znanja učenik je taj koji se odgovorno i s poštovanjem mora odnositi prema samom znanju, prema svojim roditeljima, učiteljima i pokroviteljima, ako ih ima. Učenik svoj put stjecanja znanja treba započeti iskrenim nijetom / namjerom, a taj nijet je jednak kao i kod svakog drugog dobrog djela koje čini(mo) – Allahovo zadovoljstvo. Poslaničko upozorenje u tom smislu je jasno: "Ko bude stjecao znanje kojim se traži Allahovo zadovoljstvo, ali ga ne stječe osim kako bi stekao djelić ovosvjetskog dobra, takav neće osjetiti miris Dženneta na Sudnjem danu." (Ebu Davud) Isto tako, učenik mora biti svjestan da je put kojim ide zapravo put koji vodi ka Džennetu: "Ko se zaputi na put radi stjecanja znanja, Allah će mu olakšati put koji vodi ka Džennetu. Uistinu meleki podastiru svoja krila onom ko traži znanje, zadovoljni zbog onog što on čini, a oprost za učenjaka traži sve što je na nebesima i Zemlji,

pa čak i ribe u vodi.” (Ebu Davud). Već smo istakli kroz kur’anske aje-te i hadise Allahovog Poslanika, a.s., neke vrijednosti znanja i njegovog stjecanja, što nam može pomoći da shvatimo da odnos prema znanju ne znači samo njegovo stjecanje, već i njegovu primjenu i dijeljenje s drugima. Učenim čovjekom se smatra onaj koji svoje znanje primjenjuje. Znanje je bogatstvo i blagodat, a onaj ko ga posjeduje dužan je dati *zekat* na njega. *Zekat* na znanje se daje njegovim širenjem. Poslanik a.s. kaže: “Ko bude upitan o nečemu što zna, pa to znanje sakrije, doći će na Sudnji dan zauzdan uzdama od vatre.” (Ebu Davud)

Poštovanje učitelja od strane učenika još je jedan odnos koji gradi iskreno stečeno znanje. To poštovanje ne prestaje nakon stjecanja diplome i završetka školovanja. Ono se nastavlja na različite načine sve dok su učitelji živi, pa čak i nakon što umru. Dok su živi, učenik će se prema učiteljima odnositi samilosno iskazujući poštovanje u svim prilikama. Nakon što umru, učenik će se pojedinačno ili općenito u svojim dovama sjećati svih onih koji su ga učili, moleći Uzvišenog Allaha da im podari svoju milost. Interesantno je primijetiti da se u nekim našim dovama, posebno onima koje učimo poslije namaza, neizostavno traži milost od Allaha za naše profesore i za naše šejhove (esatizina ve mešajihina). Kada bivši učenik postane formirana ličnost i kada njegovo znanje uveća njegov ugled, on ne treba zaboravljati dobročinstvo onih koji su ga na tom putu pomagali dok je

bio “mali”. Ukoliko je bio, recimo, korisnik stipendije ili neke druge pomoći, on će se svojim pokroviteljima, pojedincima ili organizacijama na najbolji način zahvaliti tako što će sada, kao formirana ličnost, i sam pomagati one koji su na putu stjecanja znanja.

Odnos prema učenicima

Već smo istakli da je svako znanje korisno znanje ukoliko za predmet svog izučavanja ima Allahovu vjeru i(li) od Allaha stvoreni svijet – prirodu i njene zakonitosti. Islam nas uči da je od vjere poštovati svakog učenog čovjeka u oblasti kojom se on bavi. Posebno se to odnosi na ulemu – učene ljude vjere. U današnjoj bosanskohercegovačkoj stvarnosti primjetno je kako slabi poštovanje prema ljudima koji su stručnjaci u svojim oblastima i kako se njihovi naučno utemeljeni stavovi izlažu ruglu i podsmijehu od onih koji su od njih “pametniji.” Društvene mreže su, recimo, postale poligon za pokazivanje potpune bestijalnosti spram stručnjaka u različitim oblastima. Tih bestijalnih uvreda nije pošteđena ni ulema. Božiji Poslanik a.s. kaže da su: “...učeni ljudi nasljednici Božijih poslanika”, te da je: “...prednost učenog čovjeka nad pobožnim kao prednost Mjeseca nad zvijezdama”, ili čak da je: “...prednost učenog nad pobožnim (koji nije učen) kao moja (Muhammedova op. aut) nad onim koji je među vama na najnižem stepenu.” (Tirmizi) Omalovažavanje uleme, njihovo potcjenjivanje i nazivanje ružnim imenima osobine su

licemjera i ljudi čiji je islamski odgoj na niskim razinama. Učeni ljudi nikada sami neće tražiti da ih neko poštuje zbog njih kao takvih, već to od muslimana traži islam zbog svega onog što učeni u sebi nose, a što je okarakterisano kao poslanički miraz. Zato: “Budi učen ili onaj koji se podučava, ili slušalac učenog, ili ljubitelj nauke, a ne budi nešto peto pa da propadneš.” (Taberani)

Zaključak

Allah je ljude obdario mnogobrojnim blagodatima. Jedna od njih je znanje koje se širi učenjem. Učenje, izučavanje, naukovanje, stalan je i od Allaha naređen proces i ne odnosi se samo na učenje o Allahovoj vjeri, već i na druge nauke koje olakšavaju i unapređuju život ljudi na zemlji. Svi koji su uključeni u proces naukovanja trebaju biti svjesni da vrše ono što Allah posebno ističe i voli, da u tom smislu pokazuju svoj trud, zalaganje i poštivanje svih odnosa unutar tog puta. Znanje nije svrha sama sebi. Znanje oplemenjuje i daje moć, ali moć koja čovjeka treba učiniti boljim i skromnijim posebno prema ljudima koje mu je putovanje na stjecanju znanja donijelo u život, svejedno bili oni iza njegovih leđa (u smislu materijalnog pomaganja) ili ispred njega (u smislu podučavanja). Danas je na svijetu mnogo ljudi koji raspoložu informacionim znanjima, ali je malo onih koji su u pravom smislu učeni. Biti učen uvijek je značilo poštovati nauku i gore spomenute kategorije ljudi koje vjernicima naučni proces dodjeljuje kao blagodat.

Literatura

Asad, Muhammed (2004). *Poruka Kur’ana*. Preveo s engleskog Hilmo Ćerimović. Sarajevo. El-Kalem.
El-Gazali, Muhammed (2018). *Tematski tefsir Kur’ana*. Preveli s arapskog Džemaludin Latić i Zahid Mujkanović. Sarajevo, Novi Pazar. Centar

za napredne studije i El-Kelimeh.
Jahja b. Šerif, En-Nevevi (2017). *Rijadus-Salihin, Vrtni pobožnjaka, zbirka hadisa*. Preveli sa arapskog Amir Durmić i Emir Demir. Sarajevo: Udruženje “Orijent”.
Korkut, Besim (1984). *Prevod značenja*

Kur’ana. Sarajevo: Starješinstvo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji.
Valjevac, Mensur (2008). *Odgoj i obrazovanje u islamskoj tradiciji*. Zenica. h. Mustafa Čajlaković.

الموجز

طلب العلم واحترام العلاقات التي تنشأ في هذا الطريق

أدين ميميتش

في كل عصر ومكان يعتبر العلم واحدة من أعظم نعم الله، وقد أمر المسلمون بطلب العلم في القرآن الكريم والسنة النبوية الشريفة. العلم ثروة وقوة، والإسلام جعل العلم عبادة، فإن كان مصحوباً بالنية الصالحة فإن حامله يحتل مكانة رفيعة في الدنيا والآخرة. يجتهد الكاتب في جعل جُلِّ حديثه في هذا المقال عن العلاقات التي يُنشئها طلب العلم في الاتجاهين، لأن تلك العملية لم تكن تتسم أبداً بالسير في اتجاه واحد. وبهذا المفهوم يؤكد الكاتب على أن الأمر يتعلق بالعلاقات الآتية: علاقة المتعلم بمعلمه وبالعالم الذي يتعلمه وبالذين يعينونه في هذا الطريق؛ والعلاقة تجاه الطالب وتجاه العلماء بغض النظر عن المجال العلمي الذي ينتمون إليه. ويقدم الكاتب بعض الآيات الكريمة والأحاديث النبوية الشريفة ليشير بها إلى الاحترام السليم لتلك العلاقات، وخطورة عدم احترامها.

الكلمات الرئيسية: العلم، طلب العلم، الطالب، المعلم، الاحترام.

Summary

ATTAINING THE KNOWLEDGE
AND THE REGARDS FOR THE RELATIONS
THAT EMERGE IN THAT PATH

Edin Memić

In all times and regions the knowledge is one of the greatest blessings of Allah and the pursuit of knowledge is an imperative for all the faithful prescribed in two fundamental sources of Islam: Qur'an and the Hadith. Knowledge is a fortune and the power. According to the teachings of Islam it is also a form of ibadat, which if joined with correct intentions, places the pursuers of it, the learned, upon a very high pedestal in this world and in hereafter. In this article the author attempts to relate about the two-ways relations that emerge in the journey of attaining the knowledge since it is a process that can never be of one-way character. In this regard the author stresses: the relation of a student towards learning and towards the object of learning as well as his relation towards those who assist him in that path; relation towards the learner and towards the learned regardless of the particular field of their learning. The author presents a selection of the ayahs from the Qur'an and the Hadith which teach us how to properly regard these relations and warn us of ill consequence if we fail to do so.

Key words: knowledge, attaining knowledge, teacher, regard